

Nr 143

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om information an-
gående det statliga pensionssystemet.*

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Gustaf Peterson m. fl.* (I: 90) och den andra inom andra kam-
maren av herr *Nihlfors m. fl.* (II: 116), har hemställts, att riksdagen måt-
te besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att statens personalpen-
sionsverk låter iordningställa en broschyr med information om det stat-
liga pensionssystemet att utdelas till de statligt pensionerade och att för
detta ändamål anvisas ett förslagsanslag på 50 000 kronor för budgetåret
1965/66.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet hän-
visa till motionen II: 116.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord
framställning, *statens personalpensionsverk* avgivit utlåtande, varjämte
Statstjänarkartellen, *Statstjänstemännens riksförbund*, *Sveriges akademi-
kers centralorganisation*, *Tjänstemännens centralorganisations statstjänste-
mannasektion* samt *Statspensionärernas riksförbund* begagnat sig av er-
hållet tillfälle att yttra sig över motionerna (se *Bilaga* till detta utlåtande).

Utskottet. Det statliga pensionssystemet har, särskilt i vad gäller samord-
ning mellan pension och socialförsäkringsförmåner, i sin nuvarande utform-
ning ansetts alltför komplicerat för att den enskilde befattningshavaren på
egen hand skulle kunna bilda sig en uppfattning om principerna för pen-
sionens avvägning eller om uträkningen av pensionsbeloppet i det aktuella
fallet. Både personalpensionsverket och personalorganisationerna har där-
för bemödat sig om att genom vägledande upplysningar söka hålla persona-
len informerad om de olika intressefrågorna. Alltjämt måste dock konsta-
teras att behov av ökad information föreligger, särskilt beträffande sam-
ordningsfrågorna. Såsom framgår av personalpensionsverkets utlåtande över
motionerna har ämbetsverket för avsikt att vidga upplysningen i pensions-
frågor genom utgivande av en folder innehållande en allmän information,
och i samma riktning går strävandena från organisationernas sida. Det för-
tjänar även understrykas att det nyinrättade avtalsverkets arbetsgrupp för

information får förutsättas komma att beakta behovet av ökad upplysning på förevarande område, liksom också att en förenkling av pensionsbestäm-
melserna måhända kan visa sig möjlig i samband med omarbetning av pen-
sionsförfattningarna till kollektivavtal.

Då således syftet med motionärernas yrkande kan väntas bli i allt väsent-
ligt tillgodosett synes någon särskild åtgärd från riksdagens sida inte f. n.
påkallad.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 90 och II: 116 icke må föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 oktober 1965

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, fröken
Andersson, herrar Einar Persson, Ivar Johansson, Fritz Persson, Axel An-
dersson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Per Jacobs-
son, Herbert Larsson, Nils Theodor Larsson och Holmberg; samt

från a n d r a kammaren: herrar Bohman, Karlsson i Olofström, Ståhl,
Blidfors, Eliasson i Sundborn, Almgren, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, her-
rar Larsson i Hedenäset, Turesson, Nihlfors, fröken Olsson, herrar Fager-
lund, Nelander och Blomkvist.

Reservation

av herr *Nihlfors*.

Bilaga

Remissyttranden till motionerna I: 90 och II: 116

Statens personalpensionsverk (27/2 1965)

För de personalkategorier, som pensioneras genom statens försorg, gäller numera ett enda reglemente, statens allmänna tjänstepensionsreglemente. I fråga om beviljande av pensionsförmån återfinnes bestämmelserna härom likväl ej endast i förenämnda, direkt tillämpliga pensionsreglemente. Bland annat har genom övergångsbestämmelser — vilka i likhet med huvudbestämmelserna tillkommit som resultat av förhandlingsöverenskommelser — tillämpning i vissa avseenden av vissa regler i tidigare pensionsreglementen — för skilda personalkategorier olika reglementen med sinsemellan delvis olikartade bestämmelser — garanterats anställningshavare som varit underkastad sådant tidigare reglemente. Vidare är att märka, att det bruttosystem, på vilket den nuvarande statliga pensioneringen i överensstämmelse med träffad förhandlingsöverenskommelse bygger, medför, att personalpensionsförmånen i det konkreta fallet blir individuellt avvägd med hänsyn till beskaffenheten och storleken av förmånstagarens socialförsäkringsförmåner. Då f. ö. dessa senare faktorer i stor utsträckning icke föreligger vid beviljandet av vederbörandes pensionsförmån, leder det valda pensionssystemet till att i pensionsbevis endast kan anges bruttoförmånens belopp. Med hänsyn till skilda förhållanden, bland vilka här omnämnts endast ett par, anser statens personalpensionsverk icke framkomligt att i en broschyr om det statliga pensionssystemet lämna en sådan vägledning att förmånstagaren med hjälp av denna skulle kunna själv beräkna storleken av sina pensionsförmåner. Det förtjänar understrykas, att detta inte är något unikt för de statliga pensionsbestämmelserna utan rätt allmänt gäller på pensionsområdet. De broschyrer, som utarbetats för att belysa de privatanställdas pensionsförhållanden, torde inte vara av sådan uttömmande beskaffenhet, att pensioneringsresultatet skulle kunna kontrolleras enbart med ledning av dem.

Den information om pensionsfrågor, som skulle kunna sammanfattas i en broschyr, synes således endast kunna få karaktären av en *allmän* information om det statliga pensionssystemet med tonvikten lagd på dess syfte att utgöra en kompletterande pension till den allmänna försäkringen och på hur den för detta ändamål konstruerats. En upplysningsverksamhet av detta slag synes i första hand böra riktas till de anställda. I detta sammanhang må framhållas den information, som lämnas av de olika personalorganisationerna. Såsom pensionsverket understrukt i utlåtande den 26 januari 1965 över en av civildepartementets organisationsberedning avgiven promemoria med förslag till organisation av ett statligt förhandlingsorgan m. m. hör vidare avtalsverkets arbetsgrupp för information särskilt beakta behovet av information i pensionsfrågor. Av vikt är även att anställningsmyndigheterna ges en ökad orientering om gällande pensionsbestämmelser och härigenom beredes möjligheter att bistå sina anställda med allmänna upplysningar i pensionsfrågor.

I samband med pensionsfall, då de för pensionsbestämningen erforderliga fakta föreligger, finnes självfallet goda möjligheter att lämna en detaljerad upplysning om pensionens beräkning. I pensionsbevis uppges redan nu sådana fakta till grund för pensionsberäkningen som tjänstetidsfaktor, bruttoförmånens belopp före och fr. o. m. 67 års ålder, den lönenivå enligt vilken bruttobeloppet är beräknat samt uppgift om den grund, efter vilken vissa socialförsäkrings- och därmed jämförliga förmåner inräknas i bruttoförmånens belopp m. m. På bevisen lämnas också anvisningar rörande vissa allmänna regler som gäller för olika slag av pensionsförmåner, om samordningsfrågor samt om den anmälningsskyldighet som åligger förmånstagare. Pensionsverket överväger vidare att utarbета och vid varje förmånsbevis foga en folder, som lämnar allmän information i olika avseenden. Erfarenhetsmässigt har det största behovet av information funnits föreligga rörande samordningsfrågorna, varför dessa kommer att ägnas särskilt utrymme i foldern.

För s. k. äldre statspensionärer har som bekant förmånerna uppräknats i nivå med pensioner enligt gällande reglemente. Vidare blir utgående pensioner föremål för ständig ändring, främst genom den årliga nivåhöjningen av bruttobeloppen. Självfallet bedriver statens personalpensionsverk i samband härmed en omfattande informationsverksamhet och försöker att i all tänkbar utsträckning lämna sådana upplysningar, som önskas i det enskilda fallet.

Sammanfattningsvis må framhållas, att pensionsverket är positivt till information i pensionsfrågor och betraktar densamma som ett led i ämbetsverkets verksamhet. Med hänsyn till de faktorer, som här ovan berörts, föreligger dock många problem och naturligen måste den lämpligaste formen för information successivt få arbetas ut. Självfallet är verkets möjligheter att i önskvärd utsträckning ge information i hög grad beroende av verkets resurser i fråga om kvalificerad personal. Vad emellertid beträffar medelsfrågan disponerar ämbetsverket under sitt omkostnadsanslag en förslagsvis upptagen post för tryckning för annat än eget behov. Även delposten till avlöningar till icke-ordinarie personal är uppförd förslagsvis. Sistnämnda post må ej utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas, men därest informationsverksamheten skulle bli av sådan omfattning, att för detta ändamål erfordras viss personalförstärkning, torde det få förutsättas att sådant medgivande om överskridande lämnas.

Statens personalpensionsverk finner under åberopande av vad sålunda anförts motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Statstjänarkartellen (26/2 1965)

Statstjänarkartellen, liksom till kartellen anslutna förbund, har alltid lagt största vikt vid att lämna en omfattande och allsidig information kring de olika överenskommelser som träffas med arbetsgivareparten. Överenskommelserna i pensionsfrågan, pensionsreglementets innehåll och innebörden och tillämpningen av det statliga pensionssystemet utgör härvid inget undantag.

Det statliga pensionsreglementet och därtill hörande samordnings- och tillämpningsfrågor har under åren 1958—1964 intagit en mycket framskjuten ställning i Statstjänarkartellens och anslutna förbunds informations- och kursverksamhet. Bl. a. har samtliga medlemmar vid tre tillfällen erhållit personliga exemplar av broschyrer i dessa frågor. Vid samtliga förbundskurser har pensionsfrågan varit ett av kursämnena. Därutöver

har sakuppgifter och förklaringar i olika avseenden i form av artiklar och svar på framställda frågor regelbundet lämnats i fackpressen.

Utöver ovannämnda informations- och kursverksamhet har Statstjänarkartellen låtit utarbeta och i samråd med Brevskolan färdigställa en brevkurs i det statliga pensionsreglementet. Kursen är öppen för alla oavsett organisationstillhörighet eller om vederbörande innehar anställning eller åtnjuter pension.

Det är för Statstjänarkartellen helt naturligt att även i fortsättningen fortlöpande hålla medlemmar och pensionärer informerade om alla intressefrågor.

Statstjänstemännens riksförbund (1/3 1965)

SR delar motionärernas uppfattning att en broschyr, som informerar om det statliga pensionssystemet, skulle fylla en viktig funktion. Med hänsyn till pensionssystemets komplicerade karaktär anser SR det emellertid inte möjligt att i en informationsbroschyr lämna en så allsidig vägledning att varje förmånstagare på grundval av där lämnade uppgifter skall kunna beräkna storleken av sina pensionsförmåner. För att en information i linje med motionärernas önskemål skall bli möjlig krävs enligt SR:s mening en förenkling av gällande pensionsbestämmelser.

Statens personalpensionsverk har utarbetat en kortfattad folder, som medföljer varje förmånsbevis till pensionsberättigad. Denna folder är under omarbetning i syfte att ge ökad information i olika avseenden. Bl. a. kommer de s. k. pensionssamordningsfrågorna att ägnas särskilt utrymme i den nya foldern. Denna folder kan emellertid lika litet som den av motionärerna avsedda broschyren ge en i dagens läge helt täckande information. Med hänsyn härtill är det nu angeläget att statstjänstemannen i samband med att han går i pension erhåller en så detaljerad upplysning som möjligt om hur pensionen i *hans* särskilda fall beräknas. En sådan information torde kunna lämnas av Statens personalpensionsverk vid tidpunkten för pensionsavgången, då de för pensionsbestämningen erforderliga fakta normalt föreligger.

SR vill i detta sammanhang även framhålla önskvärdheten av att i statstjänst nyanställda erhåller en bättre information än för närvarande om de för statstjänstemännen gällande huvudbestämmelserna på pensionsområdet.

Sammanfattningsvis får SR anföra.

1. Pensionsbestämmelserna för statens tjänstemän bör förenklas och denna förenkling bör kunna åstadkommas även utan att den materiella innebörden ändras. Detta bör lämpligen ske redan i samband med omarbetningen av pensionsförfattningarna till kollektivavtal.

2. Den folder, som Statens personalpensionsverk för närvarande överlämnar med varje förmånsbevis till pensionsberättigad och som är av mera allmänt informativ karaktär, bör, sedan i punkt 1 åsyftad förenkling skett, erhålla ett utförligare innehåll. En på detta sätt kompletterad folder bör kunna ges en spridning även bland aktiva tjänstemän.

3. Till förmånsbeviset bör även fogas en sammanställning av de faktorer och uppgifter som varit bestämmande för hur pensionsberäkningen i det enskilda fallet gjorts.

SR utgår från att Statens personalpensionsverk utan att ett för ändamålet särskilt anvisat förslagsanslag anvisas redan för närvarande har möj-

lighet att bekosta den ytterligare information som SR enligt ovan förordar. SR har den uppfattningen att personalpensionsverket är väl medvetet om värdet av en utvidgad information inom det statliga pensionssystemet. Någon särskild skrivelse från riksdagen i ärendet är enligt SR:s mening inte erforderlig.

Sveriges akademikers centralorganisation (2/3 1965)

SACO delar motionärernas uppfattning att statens personalpensionsverk borde anvisas ett förslagsanslag för iordningställande av en broschyr med information om det statliga pensionssystemet att utdelas till de statligt pensionerade. Även när de nuvarande pensionsbestämmelserna omarbetas till kollektivavtal och därvid vissa förenklingar i formuleringar och dispositioner kan vinnas, kommer ändå själva pensionssystemet i alla dess detaljer att vara svårgenomträngligt. Behov av en popularisering föreligger. Men det är inte bara den enskilde pensionären, som bör kunna kontrollera om hans pension är rätt uträknad. Även den aktive statstjänstemannen bör på ett enkelt sätt kunna ta reda på innebörden av sina pensionsförmåner. Därför bör broschyren inte enbart ta sikte på de pensionerade; den bör också spridas bland de aktiva. Det måste i så fall ifrågasättas, om inte det av motionärerna föreslagna förslagsanslaget om 50 000 kronor är för litet.

Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (1/3 1965)

TCO-S delar motionärernas uppfattning att informationsbehovet är stort vad avser det statliga pensionssystemet. Detta framgår bl. a. av att TCO under en följd av år utgett broschyrer rörande statstjänstemännens pensioner. Vidare bedriver såväl TCO som de till TCO anslutna organisationerna en omfattande upplysningsverksamhet i pensionsfrågor.

Vid ikraftträdandet av förhandlingsrätten för de offentligt anställda tjänstemännen, vilket beräknas ske den 1 januari 1966, kommer de statliga pensionsbestämmelserna att omarbetas till kollektivavtal, varför skäl för närvarande inte torde föreligga att utarbeta en broschyr i enlighet med motionärernas förslag. En sådan broschyr skulle endast kunna ge en allmän information om det statliga pensionssystemet och borde sålunda vara avsedd för såväl aktiva som pensionerade statstjänstemän. Först i samband med pensionsfall föreligger erforderliga fakta för en detaljerad upplysning om pensionens beräkning. I pensionsbevisen lämnar också SPV sådana uppgifter. Till dessa bevis fogas en folder, som utarbetats av SPV. Denna folder är för närvarande under omarbetning i syfte att ge ökad information i olika avseenden — bl. a. om samordningsfrågorna — till pensionärerna. TCO-S förutsätter att SPV även framdeles ges möjlighet att i lämpliga former lämna den information som anses erforderlig.

Statspensionärernas riksförbund (22/2 1965)

Enligt förbundets uppfattning är det statliga pensionssystemet mycket invecklat, bland annat därför att det är splittrat på ett stort antal bestämmelser i form av pensionslöneförordning, pensionsreglemente, förordnande-pensionskungörelse, övergångsbestämmelser, tilläggsbestämmelser, tillämpningsföreskrifter och anvisningar. Inte minst det förhållandet att för statspensionärerna viktiga bestämmelser, t. ex. om samordning mellan statlig pension och förmåner från socialförsäkringarna, återfinnes på ett flertal ställen i huvudförfattningarna, gör att pensionärerna saknar möjlighet att

själva kontrollera om deras pension är rätt uträknad. Därjämte tillkommer det för statspensionärerna besvärliga förhållandet, att bestämmelserna i stor utsträckning är skrivna så att de är obegripliga för statspensionärerna. Förbundet anser att detta påstående knappast behöver bevisas men vill ändå, främst med hänsyn till statsrådet Lindholms påstående vid interpellationsdebatten i riksdagen den 15 december 1964 om att »Det är inte svårt att förstå systemet om man vill förstå det», hänvisa till Kungl. Maj:ts kungörelse med tilläggsbestämmelser till statens allmänna tjänstepensionsreglemente m. m. av den 28 maj 1959 i dess nuvarande lydelse av paragraferna 4 och 5 och samtidigt erinra om att dessa, allt annat än lättlästa bestämmelser måste kollationeras med många andra lika invecklade bestämmelser för att man skall vara säker på om samordningen är rätt genomförd.

Behovet av information är stort. Förbundet med sina 25 000 medlemmar har dagligen att handlägga frågor angående tolkningen och tillämpningen av de statliga pensionsbestämmelserna. I förbundets tidning söker förbundet att informera medlemmarna om grunderna i pensionssystemet, och därjämte förmedlas av andra organisationer utgivna broschyrer. Målsättningen vid denna informationsverksamhet har varit att enkelt och lättfattligt redogöra för systemets konstruktion, och förbundet är gärna villigt erkänna, att »enkelheten fått gå före fullständigheten».

Förbundet ifrågasätter dock möjligheten av att åstadkomma en både enkel och fullständig information så som bestämmelserna nu är utformade. Det måste nämligen beaktas, att cirka en tredjedel av alla statspensioner avviker från den normala ålderspensionen, och i alla dessa avvikande fall måste personlig information tillgripas.

Hur angelägen information om det statliga pensionssystemet än kan vara, förefaller det förbundet vara än mer angeläget att undanröja de nuvarande orsakerna till behovet av denna information. Det föreligger därför ett mycket starkt behov av över- och omarbetning av det statliga pensionsbestämmelserna i avsikt att göra dessa läsbara och förståeliga för statspensionärer och andra som har behov av att tolka och tillämpa bestämmelserna. Om också en dylik önskvärd omarbetning inte helt eliminerar behovet av information, torde den dock medföra en påtaglig minskning av behovet.

Arbetet med en omarbetning av de statliga pensionsbestämmelserna torde, även om arbetet bedrivs med skyndsamhet, ta rätt lång tid. I avvaktan härpå behövs information av den typ, som kan kallas enkel och lättläst om också inte fullständig. Denna informationsverksamhet bör rimligtvis handhas av staten. Förbundet tillstyrker därför motionerna.